

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Művészeti Kar Doktori Iskola

ZRÍNYI ORSOLYA

AUER LIPÓT SZELLEMI ÖRÖKSÉGE
MŰVÉSZETÉNEK ÉS PEDAGÓGIAI
MUNKÁSSÁGÁNAK KORSZAKOT MEGHATÁROZÓ
ÉS AZON TÚLMUTATÓ HATÁSAI,
AZ AUER HEGEDŰISKOLA

Doktori értekezés tézisei

DLA

TÉMAVEZETŐ: FARKAS ISTVÁN PÉTER, DLA
LISZT FERENC-DÍJAS HARSONAMŰVÉSZ, EGYETEMI TANÁR

2022

I. Kutatás célja

Auer Lipót, Veszprém város szülötte, az idén lenne 175 éves, aki korának megbecsült hegedűművésze volt, a ma is legnagyobbnak tartott hegedűs legendák tanára. A mai napig nincs olyan tanár, aki ennyire eredményes lenne a tanításban. Auer halála után, ahogy a világ változott, emléke lassan elhalványult, bár, Amerikában, de főként Oroszországban a hegedűs generációk egymás között büszkén tartották, hogy Auer tanítványainak leszármazási vonalához tartoznak tanár-diák viszonylatban, azonban Magyarországon szinte elfelejtették. Hála Rakos Miklós kutató munkájának és Szászné Réger Juditnak, aki a Hegedűiskolában meglátta az értéket, és elkezdte a gyakorlatban is alkalmazni, nagy sikerrel, itthon is újra felélénkült az érdeklődés művészete iránt. Kutatásommal az ő munkájukat szeretném folytatni, dolgozatomban Auer professzor nem csak páratlan előadóművészi pályafutását, hanem pedagógiai tevékenységének a modernnek nevezett hegedűművészetre és zenepedagógiára gyakorolt, a mai napig erősen érezhető hatását kutatva. Elkerülhetetlen ismernünk Auer személyes történetét, a századforduló előtti magyarországi, és az oroszországi körülményeket egészen 1917-ig. Igyekeztem felvázolni életének legfontosabb eseményeit, amelyek sorsát predesztináltak, és hogy átfogó képet alkothassunk a mester tevékenységének, legfőképpen pedagógiai módszereinek, eredményeinek értő megítéléséhez.

A dolgozatom főtémája Auer iskola teremtő munkája, amelyből egyenesen következik a Hegedűiskolája, annak vizsgálata, és amely kissé kilóg Auer írásainak sorából. Mivel az orosz iskolát és hegedűs hagyományt Auer Lipót szentpétervári működésére vezethetjük vissza, és amelynek gyökerei az európai tradícióból erednek, fontosnak tartottam ezek és az orosz iskola kezdeteinek elemzését, illetve nem utolsó sorban az Auer-iskola identitásának mibenlétét megfogalmazni. Számos világhírű tanítványa, mint Jascha Heifetz, Misha Elman, Efrem Zimbalist, és a névsor szinte végtelen, a mai napig csodált előadóművészek és bizonyos értelemben etalonok a hegedűs világban. Emellett Hubay Jenő, jeles hegedűművész munkásságának rövid ismertetésével új nézőpontot kívántam behozni a kutatásba, miszerint Joachim József

két kiemelkedő magyar származású tanítványa, Auer Lipót és Hubay Jenő hegedűművészethez való hozzáállásában, illetve a zenetanítás esztétikai alapokon való megközelítésében is nagyon sok rokonságot mutat.

A Hegedűiskola és mellékleteinek vizsgálatával azoknak elvülhetetlen értékeire és a szisztéma érvényességére szerettem volna felhívni a figyelmet, amely napjaink zeneoktatásában, ahol a művészeti oktatás mellett a közönség kinevelése is nagy hangsúlyt kap, struktúráját és szemléletbeli egységességét – fizikai, érzelmi és szellemi téren – tekintve utat tud mutatni a mostani hegedűs generációk számára is.

Összeségében, úgy éreztem, hogy kikerülhetetlen Auer pályájának minden területén átívelő átfogó vizsgálódást folytatni, a források tekintetében pedig informatív újdonságokkal differenciálni az életművet, bővíteni a kutatási lehetőségeket.

II. A legfontosabb források

Auer Lipót életútját a mester önéletrajzi írásából ismerhetjük meg, amely New Yorkban jelent meg 1923-ban *My long Life in music* címmel, és amely életének utolsó éveit, az amerikai éveket nem érinti. R. Raaben szovjet zenetudós viszonylag későn, 1962-ben megjelent könyve volt az első, amely Leopold Auerrel foglalkozott. Szerencsére Raaben még olyanokkal tudott beszélni, akik személyen ismerték Auert. Rokonok, ismerősök, tanítványok, barátok révén értékes anyagokat tudott gyűjteni, amelyeket ma már valószínűleg nem lehetne felkutatni. Az orosz nyelven írt munkát mindenképpen fontos forrásnak kell tekinteni, kérésre Csillik Éva fordította le magyarra, amelyet kézirat formában tudtam használni. Marina Akimova, orosz hegedűtanár, az orosz Leopold Auer Society tagja, tanulmányt jelentetett meg, amelyet visszaemlékezésekre és a fennmaradt családi levelezésre alapozott, és amelyből közelebbről is megismerhetjük a mestert, ahogy otthon hívták, Poldit. Szintén Csillik Éva fordította oroszból. Meg kell említeni még Gilbert Ross, amerikai hegedűművész és tanár, Auer tanítvány kevéssé ismert írását, amely michigani egyetem újságjában jelent meg 1975-ben. Felidézett emlékei „Professzor Auerről” jól kiegészítik az orosz

forrásokat a tanítással kapcsolatos részeknél.

Magyarországon elsőként Rakos Miklósnak, zenekutató, hegedű- és brácsatanárnak köszönhetjük, hogy Auer önéletrajza magyarul is elérhetővé vált, könyve Veszprémtől Szentpétervárig címmel jelent meg 1981-ben. (Az életrajz végére a mester munkásságának pár fejezetet szentelt, ennek kiegészített változatát a Vár ucca negyedévkönyv adta ki, végül a legigényesebb, kibővített formája Auer Lipót címmel jelent meg 2015-ben.)

A Curtis Intézet és a Juilliard School archívumaiból főleg újságcikkeket kaptam és könyvtárközi kölcsönzéssel a sikerült az Egyesült Államokból a Hegedűiskola mellékleteit – *Graded Course of Ensemble Playing* – megszerezni. Szintén amerikai könyvtárból, a Chicago Public Library-ből került elő Auer egyedülálló Op. 9-es *Twelve Characteristic Preludes* etűd kottája.

III. A kutatás módszere és eredményei

A dolgozat összeállításakor azt a célt tartottam szem előtt, hogy kellően hitelt érdemlő alapot szolgáltatassanak az életrajzot, Auer munkásságát, illetve az orosz iskola bemutatását kibontó szakaszok a módszertani, és az úgymond praktikus részekhez, amelyek a Hegedűiskola és hazánkban kevésbé ismert mellékleteinek tanulmányozásával foglalkozik. Ezt erősítette Hubay Jenő és az általa alapított magyar iskola mibenlétének felvázolása is, és az Auer iskolával való lényegi összehasonlítása, amely a hangképzés és hangideál fontossága mellett a zenetanítás esztétikai megközelítéséből is fakad. Az Auer paradox elnevezés is ennek a függvényében fogalmazódott meg bennem, a módszertan, hagyomány tagadásának, illetve az eredményesség, egyéni munkamódszerek ellentmondásaiból fakadó kérdések kapcsán.

A munkának a történeti és módszertani része együtt adja a háttérrel ahhoz, hogy az Auer Hegedűiskolát életszerű perspektívából tanulmányozva bizonyítást nyerjen az a tény, hogy a közel száz éves iskola a jelen kor zenei elvárásainak és kihívásainak is meg tud felelni. Rámutattam, hogy az iskola szisztematikus és

fokozatos vagyis a technikai elemek egymásra építésének köszönhetően tulajdonképpen mindent befogad, így például, kompatibilis a mai hegedűoktatás tantervi tananyagával is.

Ugyanígy a Hegedűiskola mellékletei, amelyek áttekintésére azért is volt szükség, mert nagyon körülményes hozzájutni a kottaanyaghoz. A hat kötetes precíz munka a kamarazene fontosságára hívja fel a figyelmet, már a korai hangszertanításban is. Erénye, hogy az egészen kezdők is szerephez jutnak általa, míg jól követhetőek a játékosok technikai szintjének megfelelő anyagok a Hegedűiskolával párhuzamosan is. Egy duett füzet kivételével négy hegedűre írt darabokról beszélünk, az értékes átiratok hozzájárulnak a játékos zenei, érzelmi, szellemi fejlődéséhez, az együtt muzsikálás élményét adják, akár vonósnégyes, akár például, hegedűkórus felállásban adják elő azokat. Mindezek a zenei fejlődés rendkívül fontos lépcsőfokai.

Úgy éreztem, hogy a hegedűs napi rutinjának fontos része, azaz a skálázás jó lehetőséget nyújt arra, hogy az iskola szisztematikus gondolatmenetét bemutassam, az egyik legfontosabb szegmensén keresztül, különböző vonások által. Az elkészült skálatanulmány a Hegedűiskola haladó vonótechnikai szintjének egy gyakorlati aspektusból készült kivonata, amelynek segítségével hangszerrel a kézben is, tehát, a gyakorlatban megvalósítható a vonások, mint technikai elemek tudatos egymásra építése, és amely akár a napi munka részét is alkothatja, skálázás okán.

Végül, nem maradhattak ki a dolgozathoz a Hegedűiskola tanulmányozása során felmerült dilemmák sem, amelyek mellett nem lehetett elmenni szó nélkül. Kérdés, hogy esetleg Maia Bang, Auer tanítvány iskolája adta az ötletet az Auer Hegedűiskola megírásához, és vajon Gustav Saenger mekkora szerepet vállalt a nyolc kötetes iskola megírásában. Mindazonáltal hálás lehet az utókor Leopold Auernek, hogy ebben a hatalmas munkában, amit az iskola megírása jelentett, részt vett és a nevét adta hozzá.

1. Kivonat

I. Az orosz iskola gyökereinek vizsgálata

- Joachim József a német iskola reprezentáns képviselője, Auer Lipót tanára volt, innen ered az orosz iskola kapcsolata a német hagyománnyal
- Auer Joachim szellemiségét vitte tovább Oroszországba, ahol az tovább formálódott
- Auer tanár felmenői révén az orosz iskola a francia-belga iskolából és a német hagyományból eredeztethető

II. Látszólagos ellentmondások – paradox

- A tradíció szempontjából a hagyomány és az individualitás ellentéte: Auer ideális egyensúlyt tudott tartani az egyéni alkotói szabadság és a tradíció tisztelete között
- Metodikai szemszögből ellentmondásos: Auernek nincs metódusa, ahogy a mester állította magáról, de mégis tervszerű, módszeres és individuális a zenei nevelés – zenepedagógia esztétikai alapokon való megközelítése

III. Az iskola identitása

- A hangképzés – az Auer-iskola közös nevezője a hang
- Az őstehetségek, vagyis a különlegesen tehetséges Auer tanítványok döntő szerepe egy iskola megteremtésében. Az orosz iskolát egy új hangzás ideál felé kormányozták, amely ma is az orosz iskola sajátja – expresszív, kifejező hangzás a hegedűn
- Artisztikus iskola

IV. A pedagógus

- Auer rendkívüli pedagógiai érzéssel rendelkezett, kiváló emberismerettel, pszichológiai képességekkel
- Auer elhivatott pedagógus, példakép
- A mester személyes varázsa – „delej”
- Cél: igényes és sokoldalúan képzett, művelt muzsikusok képzése
- A technikai felkészültség mellett a hangsúlyt a személyiség fejlődésére és az

egyéniség kibontakoztatására fektette

- Kiváló tanársegédekkel dolgozott, akik a kitűnő Auer tanítványok soraiból kerültek ki

V. Repertoár

- A repertoárt alkotó művek többsége ma is játszott anyag

VI. Hubay Jenő és Auer Lipót iskoláinak találkozási pontjai

- „Régies” értékrend képviselői: a *Fin de siècle* korhangulatával szemben a romantika megtestesítői
- Joachim tradíció folytatói
- Joachim öröksége: a vonósnégyes műfajban Auer és Hubay tevékenysége jelentős
- Esztétikai megközelítés: nincsen szó szoros értelmében vett metódusuk
- Individuális nevelés és tudatos munkamódszerek a fejlődés elősegítése érdekében
- technikai felkészültség megkövetelése, skálázás fontossága
- Hangképzésről alkotott elképzelés: éneklő, tisztán zengő hang
- Mindkét mester megválogatta növendékeit (Joachim is)
- A mesterek megkérdőjelezhetetlen tekintélye: távolságtartás és maximális odafigyelés
- Auer és Hubay inspiráló tanár egyéniségek: jó emberismeret, kisugárzás, példamutatás
- Egyéniség fejlesztése, igényes és művelt muzsikusok képzése, csoportos órák, művészi alkotómunka mindkét iskolában
- Mindkét mester magas színvonalon előjátszotta a műveket a növendékeknek, ha kellett
- Zongoratudás: a növendékek zongorán való kísérése, a partitúrából való játék nem okozott problémát se Hubaynak, se Auernek
- Tanítványaik nevelésében hangsúlyt fektettek a műveltségre, az olvasottságra és a nyelvtanulásra

2. Kivonat

I. Hegedűiskola

- Gyakorlati jellegű metodikai tanulmány
- Az iskola nem növendék számára íródott, kifejezetten a pedagógusnak szóló munka
- befogadó szisztéma
- fizikai, mentális és lelki tényezőkre alapoz
- A füzetek anyagát tekintve a kezdő füzetekben egyszerű, könnyen felfogható dalocskák, dal jellegű szerzemények segítik a tanulást. Ez a későbbiekben is megmarad, etűdökkel és gyakorlatokkal kiegészülve
- A korai tanulási szakaszban a barokk, klasszikus és romantikus stílus bevezetésre kerül
- A jobb- és balkéz feladatainak külön-külön bevezetése
- Az új technikai elemek tanulásának gondos előkészítése
- Az első kötet/év bevezeti a tanulmányokba az alapvető vonás fajtákat: legato, détaché, martelé és az ugratott vonások alapjait. Ritmikai felkészítés, játéktér megismerése, a hangképzés és a intonáció alapjaiak előkészítése – a hang
- Skálák: a jobb- és balkéz technikai alapozása és a kettősfogások gyakorlása
- A skálák megfelelő nehézségi fokon és a technikai kívánalmakkal arányban az egész iskolán keresztül mindvégig egyenletesen fontos részeit alkotják a tanulási folyamatnak

II.. A kamarazenei mellékletek

- Követi a Hegedűiskola progresszivitását
- Kamarazene tanulás fontosságának bizonyítéka
- Négy hegedűre átírt műveket tartalmaz, kivétel a második kötet, amely duett formában íródott.
- Variálható apparátus: plusz brácsa, cselló stímmek mellékeltek –

vonósnegyes formációban is játszhatóak az átiratok

- Elsősorban hegedűkórusban való játékra íródott anyagok
- A zongora szólama segítő funkciót lát el, egyébként nincsen rá szükség
- Az átiratokra jellemző: jól megfogható és változatos karakterek, fülbemászó vagy ismert dallamok, különböző stílusok bemutatására alkalmas

Válogatott irodalomjegyzék

Akimova, Marina: *Leopold Auer és családja – visszaemlékezésekben és levelekben.*

Ford.: Csillik Éva, Budapest: kézirat, 2014

Raaben, L.: *Lev Szemjonovics Auer Élete és tevékenysége (vázlatosan).* A fordítás

alapja: Állami Zenei Kiadó, Leningrád, 1962; Ford.: Csillik Éva, kézirat; 2013

Rakos Miklós (szerk.): *Auer Lipót 1845 – 1930.* Vár ucca tizenhét negyedévkönyv

1995/1. szám átdolgozott kiadása; felelős kiadó: Hegyeshalmi László,

Művészetek háza, 2015

Rakos Miklós: *Veszprémtől Szentpétervárig (Auer Lipót élete és művészete).* Veszprém:

Horizont Közművelődési Kiskönyvtár 6., 1981

Ráth-Véghné Zipernovszky Mária (szerk.): *Hubay Jenő hegedűtanítási módszere. A*

mai magyar hegedűoktatás alapelvei. Budapest: Dr. Vajna és Bokor, 1942

Ross, Gilbert: „The Auer Mystique.” *Michigan Quarterly review.* 1975, Summer.

[https://quod.lib.umich.edu/m/mqrarchive/act2080.0014.003?](https://quod.lib.umich.edu/m/mqrarchive/act2080.0014.003?node=act2080.0014.003:6&view=text&seq=75)

[node=act2080.0014.003:6&view=text&seq=75](https://quod.lib.umich.edu/m/mqrarchive/act2080.0014.003:6&view=text&seq=75) 2018.05.15.